

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG (Schev.) - VAN STOLK WEG 29 - TELEF. 55.23.50 - GIRO 41.22.35

VERTROUWELIJK

Nota Nr 57.

NOTA OVER DE NEVENBEROEPEN EN DE SPLITSING DER BEDRIJVEN IN DE ZANDGEBIEDEN.

De volgende gegevens zijn afkomstig van een enquête, welke is gehouden als onderdeel van het kleine-boerenonderzoek op de zandgronden, ingesteld in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en de Stichting voor de Landbouw.

Het onderzoek vond plaats in een 13-tal representatieve gemeenten voor de zandgebieden en omvatte 9327 bedrijven met meer dan 1 ha cultuurgrond; het totaal aantal bedrijven op de zandgronden bedraagt 123.612, zodat ruim 7,5% in het onderzoek werd betrokken. Het aantal bedrijven op de zandgronden bedraagt ruim de helft van het totaal aantal bedrijven in Nederland (245.378).

1. De betekenis van de nevenberoepen in de landbouw op de zandgronden.

In eerste instantie zijn de grondgebruikers in 4 groepen gesplitst:

A, B, C en D.

A. Grondgebruikers zonder enig nevenberoep, dus de zuivere boeren.

B. Grondgebruikers met een nevenberoep, maar het hoofdberoep ligt in de landbouw.

C. Grondgebruikers wier hoofdberoep buiten de landbouw ligt.

D. In deze restgroep zijn ondergebracht de rustende boeren en de grondgebruikers, die vroeger een nevenberoep hadden; het betreft hier oude mensen met meestal zeer kleine bedrijven.

In de hieronder volgende tabel 1 vindt U weergegeven het aantal bedrijven en de oppervlakte cultuurgrond in de 4 groepen van grondgebruikers.

Tabel 1. Indeling van de bedrijven en de cultuurgrond naar groepen van grondgebruikers in 13 gemeenten.

Groepen van grondgebruikers	bedrijven		cultuurgrond		Gemiddelde bedrijfs grootte
	aantal	in % van totaal	oppervlakte in ha	in % van totaal	
A	6263	67,2	62802	84,0	10,03
B	1239	13,3	7088	9,5	5,72
C	1375	14,7	3815	5,1	2,77
D	450	4,8	1037	1,4	2,30
A + B + C + D	9327	100,0	74742	100,0	8,01

L4
57A

2147642

53/1044

Uit tabel 1 blijkt, dat slechts 67% van het aantal bedrijven geëxploiteerd wordt door grondgebruikers zonder enig nevenberoep, dus zuivere boeren; voor de oppervlakte cultuurgrond bedraagt dit percentage 84%. Beschouwen wij deze cijfers van de 13 gemeenten als volkomen representatief voor de zandgebieden, dan geeft onderstaande tabel 2 de aantallen en oppervlakte voor de zandgebieden.

Tabel 2. Indeling van de bedrijven en de cultuurgrond naar groepen van grondgebruikers in alle zandgebieden.

Groepen van grondgebruikers	aantal bedrijven	oppervlakte cultuurgrond in ha
A	83.004	828.963
B	16.421	93.559
C	18.223	50.357
D	5.964	13.688
A + B + C + D	123.612	986.567

Uit tabel 2 blijkt dat 40.608 grondgebruikers (met een bedrijf boven 1 ha) een nevenberoep uitoefenen en dat deze grondgebruikers gezamenlijk 157.624 ha cultuurgrond exploiteren.

Voorts zien wij dat 18.223 grondgebruikers hun hoofdberoep buiten de landbouw hebben en dat deze niet-agrariërs 50.357 ha cultuurgrond in gebruik hebben (een oppervlakte aanzienlijk groter dan de N.O.-polder).

In tabel 3 is nog weergegeven het totaal der B-, C- en D-grondgebruikers verdeeld over de beroepsgroepen (zie voor de beroepsgroepen bijlage I).

Tabel 3. Indeling van de bedrijven en de cultuurgrond der B-, C- en D-grondgebruikers naar beroepsgroepen.

Beroepsgroepen	B + C + D - grondgebruikers				gemiddelde bedrijfs grootte
	bedrijven		cultuurgrond		
	aantal	in % van totaal	oppervlakte in ha	in % van totaal	
1	426	13,9	2587	21,7	6,07
2	88	2,9	371	3,1	4,22
3	462	15,1	1227	10,3	2,66
4	384	12,5	2524	21,1	6,57
5	47	1,5	193	1,6	4,11
6	151	4,9	396	3,3	2,62
7	259	8,4	1117	9,4	4,31
8	253	8,3	607	5,1	2,40
9	70	2,3	377	3,2	5,39
10	73	2,4	352	3,0	4,83
11	98	3,2	228	1,9	2,32
12	243	7,9	563	4,7	2,32
13	208	6,8	491	4,1	2,36
14	66	2,1	315	2,6	4,78
rustende boeren	169	5,5	412	3,5	2,44
onbekende schijnbedr.	70	2,3	180	1,5	2,57
Totaal	3064	100,0	11.940	100,0	3,90

In deze tabel ziet men dat 21,7 % van de cultuurgrond gebruikt wordt door melkrijders, ruim 21% door grondgebruikers wier hoofd- of nevenberoep afhankelijk is van het agrarisch bedrijf en ruim 10% door landarbeiders, terwijl bijna 44% van de cultuurgrond wordt geëxploiteerd door personen wier hoofd- of nevenberoep minder dicht bij de landbouw staat.

2. Splitsing der bedrijven op de zandgronden.

Aan de huidige generatie van zittende grondgebruikers in de 13 gemeenten (9327 in getal) is gevraagd of hun bedrijf vroeger deel heeft uitgemaakt van een groter bedrijf en wanneer eventueel de laatste splitsing heeft plaats gevonden. Het geheugen van de boeren heeft dus bij de beantwoording van deze vraag een rol gespeeld, vandaar dat het aantal opgegeven splitsingen als een minimum beschouwd moet worden. Aangezien echter het splitsen van een bedrijf een belangrijke gebeurtenis is, welke meestal wel van vader op zoon wordt doorgegeven, hebben wij de indruk, dat de cijfers niet ver bezijden de waarheid zijn.

Van de 9327 onderzochte bedrijven blijken er 2056, d.i. 22%, door splitsing te zijn ontstaan. In de hieronder volgende tabel vindt men deze "splitsingsbedrijven" weergegeven naar grootteklassen en tijd van splitsing.

Tabel 4. Aantal splitsingsbedrijven ingedeeld naar grootteklassen en tijd.

grootteklasse tijd	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15-20 ha	20-30 ha	30 ha	totaal	in % per periode
vóór 1910	34	35	11	3	7	3	94	4,6
1910 - 1920	44	49	35	22	19	5	174	8,5
1920 - 1930	152	177	120	62	37	14	560	27,2
1930 - 1940	199	270	133	58	27	8	705	34,3
1940 - 1949	155	206	104	37	15	6	523	25,4
Totaal splitsings- bedrijven	584	737	412	182	105	36	2056	100,0
% splitsingsbedrijven van totaal	15,9	24,0	29,6	27,8	25,7	29,8	22,0	

In deze tabel zien wij, dat naar absoluut aantal de meeste splitsingsbedrijven voorkomen in de grootteklassen 5-10 en 1-5 ha, maar rekening houdend met het totaal aantal bedrijven in de betreffende grootteklassen zien wij de hoogste percentages boven 10 ha

Van groot belang is verder de toeneming van de splitsing in de tijd: voor de perioden 1910 - 1920, 1920 - 1930 en 1930 - 1940 is het aantal bedrijven bij splitsing betrokken resp.: 174, 560 en 705.

Voor de periode na 1940 bedraagt het aantal splitsingsbedrijven (omgerekend op 10 jaar) 581; dit is weliswaar een achteruitgang met de voorafgaande periode, maar hierbij moet in aanmerking genomen worden, dat de oorlog en de geringe mogelijkheid tot bouwen tengevolge van de oorlog de splitsingen zeer hebben geremd. Zonder deze omstandigheden zou naar onze mening het aantal splitsingsbedrijven na 1940 zeker niet minder zijn geweest dan in de periode 1930 - 1940.

Beschouwen wij deze 13 gemeenten weer als volkomen representatief voor alle zandgebieden dan zouden op de zandgronden ruim 27.000 bedrijven (22% van 123.612) bij splitsing betrokken zijn geweest. Het aantal splitsingen, waaruit deze bedrijven zijn ontstaan, heeft ongeveer de helft bedragen, aangezien maar weinig splitsingen in drie of meer bedrijven hebben plaats gevonden.

Bijlage I.

NEVEN- EN HOOFDBEROEPIEN, WELKE DOOR GRONDGEBRUIKERS WORDEN UITGEOEFEND.

1. Melkrijders.
2. Slepers (incl. loonploegers).
3. Landarbeiders, bosarbeiders, tuinbouwarbeiders.
4. Loondorsers, sproeiërs, eierverzamelaars, kuikenbroeders, eierinpakkers, handelaren in agrarische producten, melkcontrôleurs, veeverloskundigen, huisslagers en verdere beroepen, welke afhankelijk zijn van het agrarische bedrijf.
5. Wagensmeden, molenaars, rietdekkers en verdere ambachten, welke nauw verbonden zijn aan het agrarische bedrijf.
6. D.U.W.-, Heide Mij-, en Grond Mij arbeiders.
7. Verzorgende beroepen (afhankelijk van de dorpsgemeenschap), zoals bakkers, slagers, kruideniers, caféhouders, melkventers, enz.
8. Ambachtslieden (niet dadelijk afhankelijk van of nauw verbonden met het agrarische bedrijf) zoals timmerlieden, metselaars, fotografen, klompenmakers, loodgieters, kleermakers, schilders, electriciëns, rijwielhandelaars, enz.
9. Beroepspersonen zoals bijv. secr. veeverzekering, secr. contrôlevereniging, kassiers boerenleenbank, ass. landbouwvoorlichting, zaakvoerders, plaatselijke bureauhouders, N.A.K. contrôleurs.
10. Beroepspersonen in overheidsdienst, waarbij waterschappen behoren (ambtenaren: niet arbeiders) en maatschappelijke beroepen, zoals politie, onderwijzend personeel, brugwachter, sluiswachter, jachtopziener, boswachter, koster, fabrikant, doodgraver; ook kloosters, gestichten, ziekenhuizen, enz.
11. Arbeiders in gemeente- en rijksdienst: bij Waterleiding, N.S., P.T.T.
12. Fabrieksarbeiders onder wie arbeiders op een zuivelfabriek en landbouwoöperatie.
13. Losse arbeiders.
14. Bijzondere gevallen vallende buiten bovengenoemde groepen, zoals bijv. boomkweker die zijn grond uitsluitend gebruikt voor de kwekerij.